

18-65 Yaş Arası Yetişkinlerin Empati Düzeylerinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre İncelenmesi *

Nida DİLSİZ¹

¹İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, nidadilsiz@stu.aydin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0084-7821

Özet: Bu araştırmanın temel amacı, sosyodemografik değişkenlerin empati ile ilişkisini incelemektir. Araştırmanın örneklemini, Türkiye’de ikamet eden 18-65 yaş arasında; %67,9’u kadın, %32,1’i erkek, toplam 477 katılımcı oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında; kişisel bilgilerin bulunduğu Demografik Bilgi Formu ve katılımcıların empati düzeylerine ilişkin bilgi sağlayan Empatik Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. Veri analizleri yapılırken SPSS 22.0 Programı kullanılmıştır. Toplanan veriler normal dağılım gösterdiğinden analizde Pearson Momentler Korelasyon Analizi, Bağımsız örneklem-t Test ve Tek Yönlü Varyanda Analizi (One-Way ANOVA) kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, empati düzeyi ile yaş arasında pozitif yönlü anlamlı bir korelasyon olduğu; kadınların Empatik Eğilim Ölçeği’nden aldıkları puanların, erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların empati düzeylerinin, ekonomik düzeye göre farklılaştığı, düşük ekonomik düzeye sahip olanların empati puanlarının, orta ve yüksek ekonomik düzeye sahip olanlardan anlamlı düzeyde düşük olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Empati, Cinsiyet, Yaş, Ekonomik Durum

Examination of Empathy Levels of Adults Aged 18-65 According to Sociodemographic Variables

Abstract: The main purpose of this research is to examine the relationship between sociodemographic variables and empathy. The sample of the research is between the ages of 18-65 residing in Turkey; 67.9% of them are women, 32.1% are men, with a total of 477 participants. In the collection of data; The Demographic Information Form, which contains personal information, and the Empathic Tendency Scale, which provides information about the empathy levels of the participants, were used. SPSS 22.0 Program was used for data analysis. Since the collected data showed normal distribution, Pearson Moment Correlation Analysis, Independent Samples-t Test and One-Way ANOVA were used in the analysis. As a result of the analyzes made, there was a significant positive correlation between the level of empathy and age; it was determined that the scores of women from the Empathic Tendency Scale were statistically significantly higher than men. In addition, it was found that the empathy levels of the participants differed according to the economic level, and the empathy scores of those with a low economic level were significantly lower than those with a medium and high economic level.

Key Words: Empathy, Gender, Age, Economic Status

1. GİRİŞ

Empati kelimesi; kişinin objektif bir tutumla, iletişimde olduğu kişinin hislerini fark edip anlayabilme anlamına gelmekle birlikte, kökü Yunanca’daki “empathia” ya dayanmaktadır (Kapıkıran, 2010). “İçine” şeklinde çevrilebilen “em” ve “algılama” şeklinde çevrilebilen “pathia” söz öbeklerinin bir arada kullanılan formu olarak, Tpeoder Lipss tarafından Almanca’da “einfühlung” şeklinde kullanılmış ve “kendisi dışındaki nesnelere ve kişileri kendisiymişçesine düşünebilme” anlamında dile yerleştirilmiştir. Ardından ilk kez Titchener tarafından bu terim İngilizce’ye “empathy” şeklinde geçirilmiştir (Dökmen,1987). Titchener (1909) tarafından empati, “bir insanın yaşadığı hisleri anlayabilme” şeklinde tanımlanmıştır (akt.Rouhani,2008). Kişinin, karşısındaki bireyin penceresinden bakabilme ve

onun gözüyle olayları değerlendirebilme anlamını içermektedir (Kuzgun, 2006).

Bu bağlamda, kişinin kendisini, iletişim kurduğu diğer bireyin yerine koyarak onun duygularını, düşüncelerini ve bakış açısını anlayarak bunu ifade etmesi ve karşı tarafa aktarmasıdır (Rogers, 1983; Dökmen, 1994). Ayrıca, karşısındaki kişinin bakış açısına ve huzursuzluğuna, duyuşsal bir tepki geliştirmesi şeklinde de ifade edilebilir (Eisenberg ve Strayer, 1987).

Başka bir deyişle, diğer insanların yaşadığı duygu ve düşüncelerin onlarda yarattığı ifadeleri tarafsız biçimde anlayabilme, değerlendirebilme ve hissedebilme durumlarını ifade etmektedir (Budak,2005).

* Bu çalışma Nida DİLSİZ’in “Yetişkinlerde Algılanan Ebeveyn Tutumlarının Empati Düzeyi İle İlişkisi” konulu yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Empati, daha çok vicdani bir anlam barındırması sebebiyle, ölçümlenebilmesi zor bir kavramdır (Mathissen ve Alpert, 1993). Öte yandan, dış dünyayı ve başka bireyleri anlayabilmemiz açısından çok değerlidir (Dilthey,1988). Empati becerisinin gelişmiş olması, başka insanlarla ve dış dünyayla olan ilişkimizi olumlu anlamda etkileyecek unsurlardan birisi olması sebebiyle de çok değerlidir (Goleman,1995).

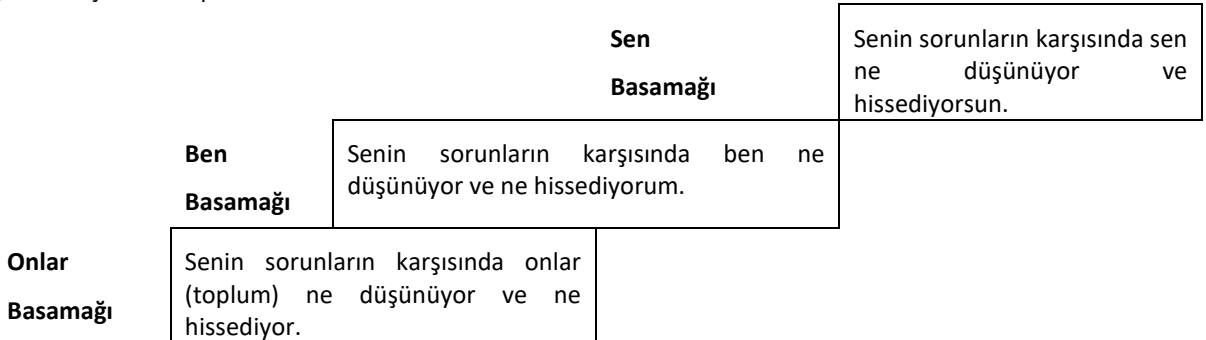
Literatüre bakıldığında üzerine pek çok tanımlama ve açıklama yapılan empati kavramı; Freud tarafından, kişide yeni perspektifler geliştirdiği ve bunun ancak karşıdaki kişi ile kurulacak olan özdeşimin sağlanması durumunda gerçekleşebileceği şeklinde ifade edilmiştir (Özcan,2002).

Rogers, bir kişinin yaşadığı hisleri ve olayı değerlendirirken eksiksiz bir şekilde algılayabilme ve o kişiye bunu bildirebilme yeteneği olarak tanımlarken (Rogers,1983) ; Adler daha duygusal bir yaklaşım ile, karşıdaki kişinin duyularıyla olayı görüp, duyup, kalbiyle yaşayabilmek olarak tanımlamıştır. Wiseman (1996) ise, “karşımızdaki insanın duygu ve düşünce dünyasına girerek bir bütün olarak yaşadıklarını ve hissettiklerini anlama becerisi” şeklinde empatiyi tanımlamıştır (Bozkurt, 1997).

Empati kavramı, bir insanın başkasının yaşadığı ruhsal-psikolojik olaya karşı verdiği tepkiler olarak da ifade edilmiştir (Eisenberg ve Strayer,1987). Ancak dikkat edilmesi gereken noktalardan biri de, gözlemi yapılan düşünce ve hislerle aynı ölçüde geribildirimlerde bulunulması gerektiğidir (Voltan-Acar,2008b).

Empati aynı zamanda, sosyal bir varlık olan insanın birbiriyle kurması gereken iletişimin temel yapı taşlarından biri olarak sayılabilir (Yalom, 2008). Neticede, diğer insanlarla ve dış dünya ile olan ilişkimizi etkileyen en önemli etmenlerden birisi “empati”dir (Yalom,2008).

Şekil 1: Aşamalı Empati Sınıflandırması

Sezgisel kapasite kavramı da empati ile ilintilidir. Karşıdaki insanın duygu ve düşüncelerini sezebilmek de özdeşimin bir parçasıdır (Schultz,2001).

Karıştırılmaması gereken iki kavram olan empati ve sempatinin farkı daha çok duygu paylaşımı ile alakalıdır. Empati kurabilmek için yaşanan duygunun veya olayın paylaşılması söz konusu iken sempati sürecinde böyle bir zorunluluk bulunmaz. Yalnızca yaşanan durum için kaygı veya üzüntü hissetmek yeterlidir (Soanes ve Stevenson, 2004).

Empati ayrıca, bireye durumları analiz edebilme ve neden sonuç ilişkisi kurabilme becerisi de kazandırır. Kişinin direkt olarak ifade etmediği tepkiler ve dışa vurduğu söylemlerinin parça bütün ilişkisini kurarak, olay ve durumlardan çıkarımlarda bulunması, empati sürecine dahildir (Bryant, 2003).

Dökmen (1994), Empatiyi şu şekilde sınıflandırmıştır :

Ben Basamağı: Karşısındaki insandan daha çok kendisini birinci plana alan, karşısındaki insanın sorunlarıyla ilgilenmeyip gerçek manada dinlemeyen, dinlediği durumlarda ise kişiye rencide edici veya önemsemeyen yorumlarda bulunup konuyu kendisine çeviren ve kişiyi değersiz hissettiren basamaktır. Karşıdaki insanın sorununu özümsemez ve empatiyi sağlıklı biçimde sağlayamaz.

Sen Basamağı: Bu basamakta olan kişi, ben basamağındaki gibi kişiye eleştirel tavır takınmaz. Karşıdaki kişinin sorununu gerçekten dinler ve özdeşim kurmaya çalışır.

Onlar Basamağı: İki basamaktan da farklı olarak, sorununu anlatan kişiye ne kayıtsız kalır ne de özdeşim kurar. Karşısındaki kişiye ve sorunlarına derinlemesine odaklanmayıp, üzerine düşünmeyip, direkt olarak toplumsal yargılar ile kalıp cevaplar verir ve kendi yorumundan ziyade genel yorumlarda bulunur (Dökmen,Ü.,2003).

Empatinin terapötik süreç içerisindeki anlamı ise, kişinin düşünce sistemi ve yargılarıyla tamamen özümseme sağlayabilmek ve onun duygularına karşı ilgili olabilme anlamını taşımaktadır (Rogers, 1975; akt., Okvuran, 1993).

Kültürümüzde ise empati, bir eylemi gerçekleştirirken tıpkı kendimiz için yapıyor muyuzcasına, beklentisiz ve içten bir şekilde uygulama anlamını taşımaktadır (Tarhan,2011). Bencil ve kendi çıkarlarını gözetken bir kişide empati kurabilme ihtimali dolaylı olarak düşeceği için, bu kişinin kendi penceresinden çıkması ve diğer insanların gözünden dünyası görebilmesi gerekecektir. Empati, yardımdan farklı olarak ; kişinin özdeşim sonucu yaşadığı kendi iç sıkıntısına son vermek amacıyla değil, karşıdaki kişiyi yaşadığı sıkıntıdan kurtarmayı amaçlamaktadır (Dökmen,2004).

Sağlıklı bir empati süreci; empati kurmaya açık ve istekli olma, empati kurulan kişinin dünyasında bir süre durup bakış açısını özümseyebilme ve sonrasında kişiye, hissettiklerini ifade ederek süreci sonlandırıp kendi dünyasına dönebilme ile mümkün olabilmektedir (Dökmen,2004).

Zaman içerisinde önemli değişimlerden geçen empati kelimesi, 1950'lere kadar, bir kişinin diğer bir kişiyi algılayabilme ve değerlendirebilme özelliklerini vurgulayan, bilişsel manası ön planda tutulan bir kelimeydi; 1960'larda kişiyi aynı zamanda anlayıp hissedebilme, onunla aynı duyguları yaşayabilme anlamları ile ön plana çıkmıştır (Dökmen,1988). 1970'lerde ise üç boyutluluk kazanan empati kavramı; yaşanan bir durumu bilişsel olarak fark edip, duygusal olarak hissetmeyi ve karşı tarafa bunu aktarabilmeyi de içermiştir (Ural,2010). Şuanda ise son haliyle kabul edilmiş olup; genel olarak bilişsel, görsel ve duygusal olarak üç boyutlu anlamıyla kullanılmaktadır (Gülseren,2001).

Tarihsel süreçteki değişimlere baktığımızda ise bir kişinin karşıdaki insanın hisleriyle tamamen özdeşim kurup onun dünyasına girebilmesinin pek de mümkün olmadığı yönünde bir inanış vardır (Snow,2000). Aynı şekilde Dökmen (2004) 'de bu konuda tam anlamıyla bir özdeşimin mümkün olamayacağı, ancak dışarıdan bir gözlemci olarak seyredebilmenin mümkün olabileceğini savunmuştur. Ayrıca önemli olan bir diğer nokta ise, empati yeteneğinin öznel bir kavram olduğu ve her olayın herkeste aynı etkiyi yaratmayabileceğidir (Font, Garay ve Jones, 2016).

Empati becerisinin öğrenilen bir kavram değil, doğuştan sahip olunan bir kavram olduğu inanışı günümüzde değerini yitirmiştir ve bugün bilinen;

empatinin öğrenme yoluyla edinilebilen bir beceri olduğudur (Delisio ve Levine, 2006).

Sonuç olarak empati tanımı genel manasıyla ; bir insanın bakış açısını fark edebilmekle birlikte yargılama dünyasına dahil olabilme ve o kişinin yaşadığı hisleri özümseyerek bunu kendisine ifade edebilme şeklinde açıklanabilir (Acun-Kapıkıran,2010).

Empati düzeyi; kişilerarası ilişkilerde yapıcılık sağlamanın yanı sıra , yüksek olması durumunda, çatışmaları en aza indirgeyerek daha sağlıklı ilişkiler kurulmasına temel oluşturur. Toplum ve dış çevre içerisinde değer görmek ve anlaşılma nasıl ki bireyin iyi oluş haline olanak sağlıyorsa, bu empatik becerinin karşılıklı olması durumunda çok daha fazla sağlıklı ilişkiler kurulacak ve dolayısıyla empatik iletişim daha fazla kullanılabilir hale gelecektir (Dökmen,1994;Köksal,2005).

Empati kavramı, genel anlamda yardım etme anlamında düşünülmemekte olmasına rağmen, aslında araştırmalar bize çocukluk yıllarında ebeveyn tutumları sonucunda oluşan empati kavramının önemini vurgulamaktadır (Stern J. A.,Borelli J. L.,&Smiley P. A.,2015). Çocukluk yıllarında olumsuz deneyimlere maruz kalan bireyler empatik beceri anlamında yetersiz olabilmektedir. Bu kişilerin yetişkinlik dönemi ilişkilerindeki zorlanmalar (Bank, L., Burraston, B.,2001), diğer bireylere göre daha fazla yaşanmaktadır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmanın evrenini Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan 18-65 yaş arası yetişkin bireyler oluşturmaktadır. Araştırma örneklemi ise "Ulaşılabilir (Kolayda) Örnekleme" tekniği ile seçilmiş, 18-65 yaş arası 477 yetişkin bireyden oluşmaktadır.

18-65 Yaş arası yetişkinlerin empati düzeylerinin sosyodemografik değişkenlere (Yaş, Cinsiyet, Ekonomik Düzey) göre incelenmesini amaçlayan ve nicel bir araştırma olan bu çalışmada, "İlişkisel Tarama Modeli" kullanılmıştır.

Tarama modeli, geçmişte var olan veya günümüzde varlığını devam ettiren bir durumun mevcut şekli ile detaylandırılmasını amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Araştırmanın konusu olan nesne, birey veya olay olduğu gibi ve kendi şartları içerisinde tanımlanır. Araştırmanın konusunu teşkil eden bu unsurları herhangi bir müdahalede bulunulmaz veya değiştirme çabasına girilmez (Karasar, 2015: 77).

Tarama modellerinden biri olan ilişkisel tarama modeli ise iki ya da daha fazla sayıdaki değişkenler arasındaki değişimin varlığını veya şiddetini tespit

etmeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2015: 81). Tarama modeli ile çalışmasını yürüten araştırmalarda, diğer araştırma yöntemlerine göre belirli bir zaman kısıtlaması içerisinde evreni temsil eden daha da büyük örneklem aracı ile araştırma verileri toplanmaktadır (Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel F., 2015).

2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Bu çalışmanın türetildiği yüksek lisans tezindeki araştırmanın, çalışma grubunu oluşturan bireylerin; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek, çalışma durumu, ekonomik düzey, anne-baba vefat durumu, anne-baba birliktelik durumu, kaç kardeş olduğu bilgisi, anne ve baba öğrenim durumu hakkında veri toplanabilecek soruların yer aldığı bir bilgi formu hazırlanmıştır. Çalışma için gerekli olan değişkenler (yaş, cinsiyet ve ekonomik düzey) ise, bu sosyodemografik bilgi formu içerisinde çekilmiştir.

2.2. Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)

Kişilerin günlük yaşamında empati kurma potansiyellerini (eğilimlerini) ölçmek amacıyla Dökmen (1988) tarafından geliştirilip geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan "Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ) kullanılacaktır.

Likert türü bir ölçek olarak hazırlanan ve 20 maddeden oluşan Empatik Eğilim Ölçeğinin maddelerinin 8 tanesi, bireylerin evet deme eğilimlerini önlemek için negatif yazılmıştır. Bireylerden her bir maddenin yanındaki 1'den 5'e kadar olan sayılardan birisini işaretleyerek, o maddedeki görüşe ne ölçüde katıldıklarını belirtmeleri istenmiştir. Bireylerin maddeleri okuduktan sonra işaretledikleri sayılar o maddeye ilişkin puanları oluşturmaktadır. Negatif yazılmış maddeler tersten puanlanmakta, "tamamen katılıyorum" cevabına 1, "hiç katılmıyorum" cevabına ise 5 puan verilmektedir.

Tablo 1: Empatik Eğilim Düzeyi ile Yaş Arasındaki İlişki

		Yaş	EEÖ Toplam
Yaş	r	1	
	p		
	N	477	
EEÖ Toplam	r	.120**	1
	p	.009	
	N	477	477

p<0.05, Pearson Momentler Korelasyon Analizi

Testten alınabilecek en düşük puan; $1 \times 20 = 20$ iken en yüksek puan ise $5 \times 20 = 100$ 'dür. Puanın yüksek olması, empatik eğilimin yüksek olduğu, düşük olması ise empatik eğilimin düşük olduğu anlamına gelmektedir.

Empatik Eğilim Ölçeği, Dökmen (1988) tarafından 70 kişilik bir öğrenci grubuna üç hafta arayla iki defa uygulanmış, bu iki uygulamadan elde edilen testin tekrarı güvenilirlik katsayısı 0.82 olarak bulunmuştur. Testi yarılama yöntemiyle öğrencilerin ölçeğin tek ve çift maddelerinden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon katsayısı ise 0.81'dir. Bu araştırma kapsamında araştırmacı tarafından ölçeğin güvenilirliği test tekrar test yöntemi ile incelenmiş, ölçek 100 kişilik bir öğrenci grubuna 15 gün ara ile uygulanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki korelasyon 0.78 bulunmuştur. Geçerlik çalışması için Empatik Eğilim Ölçeği ve Edwards Kişilik Tercih Envanteri'nin "Duyguları Anlama" bölümü arasındaki ilişkiye bakılmış ve 0.68 düzeyinde bir korelasyon bulunmuştur. Likert tipi kişilik testidir. Grupla da uygulanabilir.

2.3. Verilerin Analizi

Veri analizleri yapılırken SPSS 22.0 Programı kullanılmıştır. Verilerin analizine geçilmeden önce normallik varsayımlarını test etmek üzere, Z skor, Skewness-Kurtosis değerleri incelenmiştir. Verilerin normallik varsayımlarını karşıladığı görüldüğünden, pearson korelasyon analizi, Bağımsız örneklem T-test ve One-Way Anova analizleri gerçekleştirilmiştir.

3. BULGULAR

Uygulanan analizler sonrasında elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

3.1. Değişkenler Arası Korelasyona İlişkin Bulgular

Uygulanan pearson korelasyon analizi sonucunda bireylerin yaşı ile EEÖ puanları arasında pozitif

yönde anlamlı bir korelasyon olduğu saptanmıştır, $r(477) = .120, p < .01$.

3.2. Gruplararası Farklara ilişkin Bulgular

Katılımcıların empatik eğilimlerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını görmek amacıyla,

Bağımsız Örneklemeler T-test analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2: Empatik Eğilim Düzeyinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

	Cinsiyet	Ort.	SS	t	p
EEÖ Toplam	Kadın	72.35	8.46	3.348	.001
	Erkek	69.49	9.26		

$p < 0.05$, Bağımsız Örneklemeler T Testi

Yapılan bağımsız örneklemeler t testi sonucunda, empatik eğilim ölçeği ortalamasının cinsiyete göre anlamlı biçimde farklılaştığı görülmüştür, $t(475) =$

3,348, $p < .01$. Buna göre, kadınların empatik eğilim ortalamaları ($\bar{X}=72,35$, $S=8,46$), erkeklerden ($\bar{X} = 69,49$, $S=9,26$) daha yüksektir.

Ekonomik düzeye göre empatik eğilimin farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3: Empatik Eğilim Düzeyinin Ekonomik Düzeye Göre İncelenmesi

Değişken	Ekonomik Düzey	N	\bar{X}	SS	F	p	Grup Fark
EEÖ	(1)Düşük	37	65.57	8.63	10.951	.000	1-2
	(2)Orta	400	71.69	8.63			
	(3)Yüksek	40	74.33	8.70			

$p < 0.05$, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, empatik eğilim düzeyinin ekonomik duruma göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür, $F(2, 474) = 10,951, p < .001$. Hangi grupların anlamlı biçimde farklılaştığını incelemek için yapılan post hoc ikili karşılaştırmalar sonucunda, düşük ekonomik düzeye sahip olan katılımcıların ($\bar{X}=65,57$, $SS=8,63$) empatik eğilim düzeylerinin; hem orta ekonomik düzeye sahip katılımcılara ($\bar{X}=71,69$, $SS=8,63$), hem de yüksek ekonomik düzeye sahip katılımcılara göre ($\bar{X}=74,33$, $SS=8,70$) daha düşük olduğu bulunmuştur.

ettiği sonucuna varmaları ile desteklemektedirler. Konuya ilişkin elde edilen bu sonuç, Taşdemir (1999) ve Öz (1992) tarafından yapılan araştırma bulgularıyla uyumlu değildir (Taşdemir, 1999: 93; Öz, 1992: 51). Öte yandan, Alver (2003)'in çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan bireylerin empatik becerileri ve karar verme stratejileri ile psikolojik belirtileri arasındaki ilişkileri incelediği, Akgöz ve Karavuş (2005)'ün Çanakkale İli Sağlık Ocakları ve Sağlık Evlerinde çalışan ebelerin empatik iletişim becerilerini değerlendirdikleri, Kılıç (2005)'in İstanbul'daki okul öncesi öğretmenlerinin empatik beceri düzeylerini bazı değişkenler açısından incelediği araştırmalar ise, yaş arttıkça empatik eğilimin düştüğünü belirten araştırmalardır. Bir başka araştırma olan, Akgöz ve diğerleri (2005)'nin Uludağ Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde çalışan hekimlerin empatik eğilimlerini inceledikleri araştırmaları ise, yaş arttıkça empatik eğilimin de arttığını belirtmektedir. Cotton' da (2007), yaşa bağlı olarak empatik becerinin arttığını ifade etmektedir. Buradan yola çıkarak, yaş değişkeninin empatik eğilim ve empatik beceriyi etkilediğini sonucunu destekleyen araştırmaların literatürde çok fazla bulunduğunu söylemek mümkündür.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

4.1. Empati Düzeyinin Sosyodemografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması ile İlgili Analizlerin Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Yapılan araştırma sonucunda 18-65 yaş arası yetişkin bireylerin empati düzeyleri ile yaşları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bağlamda empati düzeyinin yaşa göre değişebildiği sonucunu, Akgün Şahin ve Kardeş Özdemir (2015) yaptıkları çalışmada hemşirelerin yaşının ve çalışma süresinin empati seviyelerine etki

Goleman (1998) bir araştırmada; bir yaşındaki bir bebeğin diğerinin sıkıntısını anlayabilmek için hareket taklidini kullandığını, bir bebek parmaklarını acıtırsa, diğer bebeklerin de parmaklarını ağzına götürüp acıyı acımadığına baktıkları şeklinde bir sonuca varmıştır. Eisenberg (1990) ise, yetişkinlerde en gelişmiş düzeyde empati yeteneğinin mümkün olduğunu belirtmektedirler. Yapılan literatür taraması sonuçları, empatinin, bebeklikten başlayıp yetişkinliğe doğru artış gösterdiği ve yetişkinlerde en gelişmiş düzeyde bulunduğu yönündedir. Bu araştırmada yaşın empatik eğilim üzerinde etkisinin bulunmamasının nedeninin, araştırmaya katılan grubun hepsinin yetişkin olmasından dolayı, empatik eğilim düzeylerinin gelişmiş olmasından kaynaklanabileceği söylenebilir. Ayrıca empatik eğilim düzeylerinin yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermemesine; genç öğretmenlerin idealist olmasının ve son yıllarda eğitim programlarında sınıf yönetimi, etkili iletişim, anne-baba eğitimi, sözlü iletişim vb. derslerin içeriğinde iletişim konularına dolayısıyla empatiye yer verilmiş olmasının; ileri yaştaki öğretmenlerin ise, tecrübelerinden kaynaklanan yaklaşımlarının etkili olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Araştırma sonucunda empati düzeyinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaştığını ve kadınların erkeklerden çok daha yüksek seviyede empatik eğilime sahip olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Literatüre bakıldığında bu bulguları destekleyen pek çok çalışma yapıldığı görülebilmektedir. Bu saha araştırmasından cinsiyet ve empatik eğilim arasındaki farklılığa ilişkin elde edilen veriler, Ünal (1997) tarafından yapılan çalışmayla desteklenmiştir. Yani adı geçen bu araştırmada da kadınların empatik eğilim düzeylerinin, erkeklerden daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Ünal, 1997: 55). Empatik eğilim düzeyinin yanı sıra empatik beceri düzeyi ön planda tutularak Dökmen (1987) tarafından yapılan çalışmalarda da, kadınların empatik beceri düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Dökmen, 1987: 199). Öte yandan bu tablonun tersine erkeklerin empatik eğilim ve beceri düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşan araştırmaların yanı sıra her iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulamayan çalışmaların da olduğu görülmektedir (Özbek, 2002; Tutarel-Kışlak & Çabukça, 2002). Konuyla ilgili Batı'da yapılan bazı meta-analiz çalışmalarında, erkekler ile kadınların empatik eğilim temelli yardım etme davranışlarında farklılık gösterdikleri tespit edilmiştir. Bazı çalışmalara göre erkekler genellikle kadınlardan daha çok yardım etme, çocuklara ve yaşlılara bakma gibi empati temeline dayanan yardım etme biçimleri, bu araştırmalarda genellikle çok fazla ele alınmamıştır.

Bu tür yardım etme davranışlarında ve özellikle de empatik eğilim ve bağlılık anlamındaki yardımseverlikte ise kadınların daha çok performans gösterdiklerini belirleyen başka çalışmalar da vardır. Bu sonuçlardan kadının ya da erkeğin daha yardımsever olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Ancak kadının ve erkeğin empatik eğilim temeline dayanan farklı biçimlerde yardım davranışında buldukları söylenebilir. Konuyla ilgili psikologlar, kadınların bir yardım biçimi olarak arkadaşlık ve evlilik gibi kişilerarası ilişkilerde daha paylaşımcı olduklarını ve karşı tarafa duygusal destek sağladıklarını; buna karşın erkeklerin ise birinin hayatını kurtarmak gibi kahramanca davranma ile kapıyı tutma ve ağır bir eşyayı taşıma gibi fiziksel güce dayalı kibar davranışlar sergileme konularında daha yardımsever olduklarını belirtmektedirler (Dökmen, 2004). Öte yandan bu uygulama sonucunda yetişkin kadınların empatik eğilim düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olması, her iki cinsin fizyolojik farklılıklarından daha çok belki psikolojik farklılıkları bağlamında duygusal özellikleriyle ilişkilendirilebilir. Literatürde kullanılan zekâ türlerinden duygusal zekâ ile sosyal zekâ çeşitlerinin kadınlarda, erkeklerden daha fazla olması, bu noktada anlamlı bir veri olarak değerlendirilebilir. Zira, söz konusu bu zeka türlerinin empati ile doğrudan bir ilişkisi söz konusudur. Bu nedenle duygusallık ve sosyal beceri yönlerinin daha ön plana çıkması nedeniyle yetişkin kadınların, yetişkin erkeklere göre kurmuş oldukları kişilerarası ilişkilerde kendilerini karşısındaki bireyin yerine koyarak onu anlama potansiyellerinin, dolayısıyla da empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür (Hañcer & Tanrısevdi, 2003). Ortalamalarda da görüldüğü gibi kadınların empatik eğilim düzeyleri erkeklerinkinden daha yüksektir.

Çalışma kapsamında incelenen bir diğer değişken ise ekonomik düzeydir. Yapılan araştırma sonucunda, empati düzeyi ile ekonomik düzey arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Düşük ekonomik düzeye sahip kişilerin diğerlerine göre daha düşük empati düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatüre bakıldığında, empati düzeyinin ekonomik düzey ile ilişkisini destekleyen çalışmalar bulunmakla birlikte desteklemeyen çalışmalar da bulunmaktadır. Bazı araştırma sonuçları empati düzeyi ile ekonomik durum arasında anlamlı sonuçlar elde edememişlerdir. Yapılan bir araştırmada öğrencilerin ekonomik düzeylerine göre empati kurma becerileri arasında anlamlı düzeyde fark olduğu bulunmuştur. Ekonomik durumu en iyi olan öğrencilerin empati kurma becerileri en yüksek iken, ekonomik durumu kötü olanların empati kurma becerilerinin en düşüktür.

düzye de olduğu bulunmuştur. Bu durum, daha az ekonomik sıkıntı çekenlerin çevresindeki insanları daha rahat algılayabildikleri ve onlara zaman ayırdıkları şeklinde yorumlanabilir. Çünkü insanların paylaşım ve yardımlaşmaları, kendi sorunları çözümlendiğinde daha kolay olmaktadır. Brown, Sauther ve Litvay (2007) yaptıkları çalışmada, ekonomik durumu daha iyi olan öğrencilerin empati düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Kimi araştırmalar, orta düzey gelire sahip bireylerin daha iyi empati kurduklarını söylerken (Onay, Egüz & Ünal,2015), kimi araştırmalar böyle bir ilişkinin olmadığını söylemektedirler (Çarıkçı ve Atilla,2009). Kimi araştırmalar ise gelir düzeyinin empatik düşünmede inkar edilemez etkileri olduğunu savunmaktadır (Brown, Sauther & Litvay,2007; Pala,2008) Örneğin, Pala'nın (2008) yaptığı bir araştırmada "ekonomik düzeyi iyi olan öğrencilerin empati kurma düzeyinin anlamlı olarak ekonomik durumu, orta ve kötü olanlara göre, orta olanların da kötü olanlara göre farklı olduğunu göstermektedir" tespitini yaparak ekonomik durum ile empatik düşünme arasında doğru orantı olduğunu savunmuştur. Sonuç olarak genel bir yargıda bulunmak mümkün değilse de, her iki grup arasında empatik düşünmenin niteliği ile ilgili farklılıklar gözlenebilmektedir

5. ÖNERİLER

Literatüre bakıldığında ülkemizde, birbiriyle ilişkili olduğu düşünülen sosyodemografik veriler ve empati kavramı üzerine, 18-65 yaş arası yetişkin tüm bireyleri kapsayan, derinlemesine çok fazla araştırma yapılmadığı tespit edilmiştir. Yapılan araştırmaların ise birbiri ile tutarsızlıkları sebebiyle bu araştırma ile literatüre katkıda bulunulabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda örneklemin genişletilmesi, farklı kesimlerdeki bireylere ulaşılması, 18-65 yaş arası yetişkin bireyler ile sınırlandırılması ve farklı sosyodemografik değişkenler açısından incelenmesi daha güvenilir ve geniş kapsamlı sonuçlar elde edilmesi açısından önemlidir. Empati düzeyi üzerinde yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeyin önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Bu nedenle kişilerin yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeylerinin bilinmesinin, bireylerin empati seviyelerinde ne düzeyde etki oluşturacağını belirlenmesinde önemli role sahiptir. Bu bağlamda değişkenlerin birbiriyle olan ilişkisi, gelecek araştırmalara ışık tutacaktır.

KAYNAKÇA

Acun Kapıkıran, N. (2010). Kişilerarası İlişkiler ve İletişimde Empati, A. Kaya (Ed.), Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim, Pegem Akademi, Ankara.

- Akgöz, S., & Karavuş, M. (2005). Çanakkale ili sağlık ocakları ve sağlık evlerinde çalışan ebelerin empatik iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics*, 13, 14-9.
- Alver, B. (2003). Bireylerin uyum ve empatik becerileri arasındaki ilişkiler. Atatürk Üniversitesi: Erzurum, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Brown, J., Sauther, J., & Littvay, L. (2007). Attitude and Change: Conditioning in the Business School Environment.
- Bank, L., Burraston, B. (2001). Abusive home environments as predictors of poor adjustment during adolescence and early adulthood. *Journal of Community Psychology*, 29(3), 195-217.
- Bozkurt, A. (1997). Cinsiyetleri, Fakülteleri Ve Uyum Düzeyleri Farklı Hacettepe Üniversitesi Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bryant, J. (2003). Communication and Emotion: Essays in Honor of Dolf Zillmann. Manwah, NJ, USA: Lawrence Erlbaum Associates, Incorporated. 107-126.
- Budak S. (2005). Psikoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel F. (2015). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Yayınları, s.90-100.
- Çarıkçı, İ. H., & Atilla, G. (2009). Erillik/dişillik boyutunun empatik beceri ile ilişkisi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(2).
- Delisio, E.R. & Levine, D.A. (2006). Ways to Teach Empathy Skills, Education World.
- Dilthey, W. (1988). Introduction to the human sciences: An attempt to lay a foundation for the study of society and history. Wayne State University Press.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi Ve Psikodrama İle Geliştirilmesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 21: 155-190.
- Dökmen, Ü. (1987). Empati Kurma Becerisi ile Sosyometrik Statü Arasındaki İlişki. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 20:183-207.
- Dökmen, Ü. (1994). İletişim Çatışmaları ve Empati. Ankara.
- Dökmen, Ü. (2003). İletişim Çatışmaları ve Empati. s:152.
- Dökmen, Ü. (2004). Sanatta Ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları Ve Empati, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Eisenberg, N., Strayer, J. (1987). Critical issues in the study of empathy, Empathy and its Development. Cambridge: Cambridge University Press, 3-13.
- Eisenberg, N., & Strayer, J. (1990). Empathy and its development. CUP Archive.
- Font, X., Garay, L., and Jones, S. (2016). "A social cognitive theory of sustainability empathy", *Annals of Tourism Research*, 58, pp. 65-80.
- Goleman, D. (1995). Duygusal Zeka: Neden IQdan daha önemlidir?. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Goleman, D. (1998). Working with emotional intelligence.
- Gülseren, Ş. (2001). Eşduyum (Empati): Tanımı ve Kullanımı Üzerine Bir Gözden Geçirme, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12 (2): 133 - 145.
- Hançer, M., & Tanrisevdi, A. (2003). Sosyal zeka kavramının bir boyutu olarak empati ve performans

- üzerine bir inceleme. *CU Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 211-225.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 30. Baskı. Ankara.
- Kılıç, S. (2005). İstanbul'daki okul öncesi öğretmenlerinin empatik beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Kışlak, Ş. T., & Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 5(5).
- Köksal, A. (2005). Erken Çocukluk Döneminde Empati Gelişimi. *Çocuk Çocuk Dergisi*, 51, 12-13.
- Kuzgun, Y. (2006). *İlköğretimde Rehberlik*. 6. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Mathissen, H., Alpert, J. S. (1993). Lessons in empathy: literature, art and medicine. In: Spiro H, McCrea MG, Peschel E, St James D (eds). *Empathy and the Practice of Medicine. Beyond Pills and the Scalpel*. New Haven: Yale University Press, 135– 46.
- Okvuran, A. (1993). *Yaratıcı Drama Eğitiminin Empatik Beceri Ve Empatik Eğilim Düzeylerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi.
- Onay, İ., Egüz, Ş., & Ünal, A. (2015). Öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 8(40).
- Öz, F. (1992) *Hemşirelerin empatik iletişim becerisi ve eğitiminin etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Özbek, M. F. (2002). *Çalışma hayatında empati ve bir uygulama* (Master's thesis, Uludağ Üniversitesi).
- Özcan, C. (2002). *Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Anne-Babalarının Empati Düzeyi İle Aile İşlevlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gülhane Askeri Tıp Akademisi.
- Pala, A. (2008). Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 13–23.
- Rogers, C.R. (1983). *Be Empathic Is A Way Of Being Undigested Value*, (Çev. Akkoyun, F.), Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 161: 103–124.
- Rouhani, A. (2008). "An investigation into emotional intelligence, foreign language anxiety and empathy through a cognitive-affective course in an EFL context", *Linguistic Online*, 34 (2), 41-57.
- Schultz, P.W. (2001). "The structure of environmental concern: Concern for self, other people, and the biosphere", *Journal of Environmental Psychology*, 21(4), 327-339.
- Snow, N.E. (2000). "Empathy", *American Philosophical Quarterly*, 37(1), 65-78.
- Soanes, C., Stevenson, A. (2004). *Concise Oxford English Dictionary* (Vol. 11). Oxford: Oxford University Press.
- Stern J. A., Borelli J. L., Smiley P. A. (2015). Assessing parental empathy: a role for empathy in child attachment. *Attach Hum Dev*. 17(1):1-22.
- Şahin, Z. A., & Özdemir, F. K. (2015). Hemşirelerin iletişim ve empati beceri düzeylerinin belirlenmesi. *Jaren*, 1(1), 1-7.
- Tarhan, N. (2011). *Toplum Psikolojisi Sosyal Şizofreniden Toplumsal Empatiye*. Timaş Yayınları, İstanbul.
- Taşdemir, G. (1999). *Ege Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesinde çalışan hemşirelerin empatik eğilim ve iş doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Tutarel-Kışlak, Ş., & Göztepe, İ. (2017). Duygu dışavurumu, empati, depresyon ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2).
- Ural, S.N. (2010). *İlköğretim Öğrencilerinin Demokratik Tutum Ve Empatik Eğilim Düzeylerine Sosyal Bilgiler Dersinin Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, G. "Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Empatik Eğilimlerinde Gözlenen Değişimler" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Konya, 1997.
- Voltan-Acar, N. (2008b). *Yeniden Terapötik İletişim Kişiler Arası İlişkiler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım 5. Baskı s.: 24.
- Yalom, I.D. (2008). *Güneşe Bakmak Ölümle Yüzleşmek*, (Çeviren: Zeliha İyidoğan Babayigit). İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.